

DOI: 10.7251/GFP1404083S

UDC: 502.211:592/599

Originalni naučni rad*Datum prijema rada:*
14. jun 2014.*Datum prihvatanja rada:*
23. jun 2014.*Dr***Slobodan
Stanišić***advokat i vanredni profesor,
Fakultet pravnih nauka,
Panevropski univerzitet
APEIRON, Banjaluka*

Pravna priroda građanske odgovornosti za štetu od životinja

Kratak sadržaj: Koristeći se deskriptivnim, istorijskim i uporedno-pravnim metodom, autor referata pokušava dati odgovor na pitanja: da li i pod kojim uslovima se životinje mogu smatrati opasnim stvarima, te da li se i na štete od životinja i djelatnosti u vezi sa njima, mogu primjeniti pravila o objektivnoj odgovornosti za štete od opasnih stvari i opasnih djelatnosti.

Ključne riječi: životinje, opasne stvari, odgovornost, šteta.

UVODNE NAPOMENE

Masovnost i svakodnevna prisutnost životinja u ljudskoj sredini još od najstarijih vremena razvoja ljudskog društva, te znatan broj šteta koje potiču neposredno ili posredno od životinja, nametnulo je problem pravnog regulisanja odgovornosti za ovakve štete.

Zbog toga je ova problematika permanentno interesovala pravnu nauku i legislativu.

Pri razmatranju pitanja odgovornosti za štetu od životinja moralo se poći od činjenice da se mnoge životinje slobodno kreću u prirodi i da čovjek do današnjih dana nije uspio nad svim životinjama da uspostavi adekvatnu kontrolu kako bi sprečio eventualne štete koje prijete od njih ili od djelatnosti sa njima, niti da izgradi tako savršen sistem pravnih regula kojima bi bili obuhvaćeni mnogobrojni slučajevi šteta nastali od životinja.

To, međutim, ne znači da pravna nauka do današnjih dana nije učinila mnoge napore i ponudila značajna rješenja na tom planu.

U izgradnji pravnih pravila kojima se reguliše odgovornost za štete od životinja javljali su se problemi u vezi sa određivanjem pojma životinje u smislu odgovornosti za štetu, a posebno povodom pitanja da li se uopšte i pod kojim uslovima životinje mogu smatrati opasnim stvarima, te da li se i na štete od životinja i djelatnosti u vezi sa njima, mogu primjeniti pravila o objektivnoj odgovornosti za štete od opasnih stvari i opasnih djelatnosti.

U narednim izlaganjima, pokušat ćemo dati neke, po našem mišljenju, prihvatljive odgovore na postavljena pitanja, svjesni činjenice da nam okviri ovoga rada ne dozvoljavaju šire elaboriranje ove problematike.

POJAM ŽIVOTINJA

Kada govorimo o životinjama u biološkom smislu mislimo na žive organizme osim ljudi, koji nastaju, egzistiraju i prestaju u vremenu i prostoru jednako kao i ljudi. Živa bića o kojima govorimo se dalje dijele na životinje i biljke, mada ni između životinja i biljaka ne postoji pouzdana distinkcija.

Ovo iz razloga što postoje živi organizmi koje ne možemo svrstati ni u biljke ni životinje, kao što je, na primjer slučaj sa nekim najnižim vrstama mikroorganizama poznatih pod nazivom protozoe i protofiti.¹ Međutim za potrebe naših razmatranja pojam životinja sa biološkog aspekta nije relevantan, već nas pojam životinja i njegovo razgraničenje od pojma biljaka interesuje sa pravnog aspekta.

Od određivanja ovog pojma zavisi prosuđivanje pravne prirode odgovornosti za štete koje potiču od životinja.

Naime, podjela na biljke i životinje je značajna prije svega iz razloga što se za štetu od biljaka, po pravilu, odgovara po subjektivnom principu, a za štete od životinja, po pravilu, po objektivnom principu.

Kažemo, po pravilu, jer postoje i izuzeci, kada se za štete od biljaka odgovara kao za opasne stvari, kao na primjer za štete od bakterija. Isto tak, postoje i slučajevi kada se za štete od životinja odgovara po subjektivnom principu.

Francuska pravna nauka² je odavno razvila pravnu podjelu stvari na žive i mrtve.

Kada je riječ o životinjama, francuska pravna nauka smatra sve životinje, bez razlike, tzv. „živim stvarima“ („*choses animees*“).

Pri tome, životinjama kao stvarima koje žive, francuska pravna doktrina, pored postojećih životinja (domaćih i divljih), smatra i viruse, bakterije i bacile, koji su po svojoj prirodi i svojstvima opasni po zdravlje i život ljudi i njihovu imovinu.

Dakle, u francuskoj pravnoj nauci se sve životinje smatraju opasnim stvarima.

Smatramo da je stav francuske pravne teorije o životinjama kao opasnim živim stvarima pravilan, jer je očigledno da se na životinje, bez razlike bile one domaće, pitome ili

¹ Vidi detaljnije kod: Milutin Radovanović, Zoologija sa osnovama evolucionističke teorije, str.7, Beograd, 1955; Nikola Mihailović, Odgovornost za štetu koju učini životinja, referat objavljen u Zborniku sa savjetovanja "Aktuelni problemi naknade štete i osiguranja", str.40-41, Intermex, Beograd, 2004.

² H. et L.Mazeaud – A.Tunc, Traitè theorique et pratique de la responsabilite civile, Tom II, str.58, 1958.

pak divlje, mogu primjeniti gotovo sve pravno relevantne činjenice koje određuju pojam opasne stvari.

Zbog toga smatramo prihvatljivom definiciju pravnog pojma životinja koju je dao naš poznati teoretičar Dr.Dragan Kostić : ...“Kao životinje smatramo one žive organizme, koji su sposobni da se kreću i stvaraju povišenu opasnost po okolinu...”³

PRAVNI ASPEKTI PODJELE ŽIVOTINJA

Najpoznatija i najstarija podjela životinja sa aspekta građanske odgovornosti za štetu je ona na *divlje* i *domaće*.

Ova podjela životinja u pravnoj nauci je zasnovana na shvatanjima sredine o karakteru neke životinje. Ona je zadržana u pravnoj nauci, legislativi i sudskoj praksi mnogih pravnih sistema do današnjih dana, uključujući tu i naš sistem odgovornosti za štetu. Njen značaj je i danas važan, jer se, u načelu, za štete od divljih životinja, u velikom broju pravnih sistema odgovora po objektivnom principu, a za domaće životinje, po subjektivnom principu.

Divlje životinje su one koje slobodno žive u prirodi.

Domaćim životinjama se smatraju one koje je čovjek pripitomio, odnosno na izvješan način stavio pod svoju kontrolu tako da se iste razmnožavaju, hrane i odgajaju radi zadovoljavanja njegovih interesa.

Sa aspekta odgovornosti za štetu je značajno i razlikovanje samih domaćih životinja i to na one koje služe kao sredstvo za rad (obrađa zemljišta) i za ishranu čovjeka, od onih koje ne služe u te svrhe. Tako, na primjer za štete koje pričinje domaće životinje na poljskim imanjima (tzv.poljske štete) odgovaraju vlasnici po objektivnom principu.

Takođe postoji i podjela životinja na divljač koja može biti predmet lova i ostale divlje životinje, kao i podjela divljači na zaštićenu i nezaštićenu divljač.

Za zaštićenu divljač odgovara korisnik lovišta po objektivnom principu, dok se za nezaštićenu divljač ne odgovara.

Nadalje se postavlja pitanje da li se pčele smatraju domaćim ili divljim životinjama.

Prema predratnim pravnim pravilima Srpskog građanskog zakonika⁴, pčele se smatraju domaćim životinjama dok su u košnicama, dakle dok su pod kontrolom čovjeka.

One se takvima smatraju i 24 časa nakon izrojanja iz košnice, a nakon toga će se smatrati da su „poprimile divlju prirodu i da su prirodni instinkti nadvaladali nad dejstvom i uticajem čovjeka, te će se smatrati divljim životinjama isto kao i divlje pčele u

³ D.Kostić, Pojam opasne stvari, Institut za uporedno pravo, Beograd, 1975, str.92

⁴ Vidi paragrafe 239, 240 i 241 Srpskog građanskog zakonika

šumi.“⁵ Takođe je poznata i podjela životinja na korisne i štetočine, odnosno na korisne i luksuzne u njemačkom pravu⁶.

Korisnost je shvaćena u širem značenju, dakle ne misli se samo na ekonomsku korist. Životinje štetočine se u anglosaksonskom pravu smatraju opasnim stvarima.⁷

RAZVOJ ODGOVORNOSTI ZA ŠTETE OD ŽIVOTINJA

Odgovornost za štete od životinja su poznavali još zakoni starih naroda, tako da pravno regulisanje navedene odgovornosti nalazimo u Hamurabijevom zakoniku i Zakonu dvanaest tablica.

U **Hamurabijevom zakoniku** se posebno reguliše i odgovornost za domaće životinje.

Zakon dvanaest tablica uvodi objektivnu odgovornost za štetu koju pričinu životinja u vidu posebnih tužbi pod nazivom „*actio de pauperio*“ (odgovornost za štetu koju počini razdražena domaća životinja, pod uslovom da vlasnik nije prouzrokovao razdraženo stanje životinje) i „*actio de pastu*“ (odgovornost za štetu koju počini mirna životinja popašom). Odgovorno lice je bio vlasnik životinje.

U **feudalnom francuskom pravu** se odgovornost za životinje, po pravilu, prosuđuje po subjektivnom principu, a u **njemačkom** po objektivnom principu.

U savremenom odštetnom pravu, odgovornost za štete od životinja se prosuđuje pretežno po objektivnom principu.

Tako je to učinjeno u **francuskom pravu** kroz odredbu čl.1385 CC.

U **engleskom pravu**, za štetu koju pričinu divlja životinja koaj ima vlasnika, odgovara vlasnik životinje po objektivnom principu.

Odgovornost vlasnika se uslovljava utvrđenjem da li je divlja životinja odbjegli i stigla u svoju prirodnu sredinu ili nije.

U slučaju da životinja u bijegu nije stigla u svoju prirodnu sredinu, njen vlasnik će odgovarati za štetu.

Kada je u pitanju odgovornost za domaće životinje, englesko pravo poznaje slijedeće slučajeve odgovornosti:

- odgovornost za štetu koju životinja učini nepokretnosti (*trespass on land*), kada vlasnik odgovara po objektivnom principu;
- odgovornost za štetu koju pričinu životinja koja ima sklonost činjenju štete (*ži-*

⁵ Vidi detaljnije kod D.Kostić, op.cit. str.95 i M.Andrejević, *Odgovornost za štetu koju pričinu životinja*, str.17, Beograd, 1969 g.

⁶ Vidi čl.833 BGB iz 1908 godine

⁷ Vidi čl.1 Dogs act iz 1906 godine prema kojem se psi smatraju štetočinama.

voćinja – štetočina), kada vlasnik takođe odgovara po pravilima o objektivnoj odgovornosti;

- odgovornost za štetu koju poćini mirna životinja, kada vlasnik odgovara po principu preuzmptivne krivice.

U **njemaćkom pravu** prosuđivanje odgovornosti za štete od životinja zavisi od vrste životinje i svrhe u koju se ista koristi.

Za životinje koje vlasnik koristi za obavljanje vlastitog zanimanja isti odgovara po subjektivnom principu, a za ostale životinje po pravilima o objektivnoj odgovornosti.⁸

Austrijsko pravo reguliše odgovornost za štetu od životinja po subjektivnom principu zasnovanom na pretpostavci krivice.⁹

Slovenačko pravo reguliše odgovornost za štetu od životinja u novom Obligacijskom zakoniku¹⁰ od 01.01.2002 godine. U okviru odredaba o posebnim slučajevima objektivne odgovornosti unesene odredbe o odgovornosti za štete od divljih i domaćih životinja.

U **Bosni i Hercegovini**, koju sačinjavju dva jednokoppravna entiteta i to: Republika Srpska i Federacija Bosna i Hercegovina još uvijek je na snazi preuzeti ZOO u kojem nije regulisana materija odgovornosti za štete od životinja.

U Republici Srpskoj, odgovornost za štete od životinja je djelimično regulisana i posebnim propisima iz oblasti lovstva.¹¹

Međutim, vrijedno je pomenuti da je jula mjeseca 2004 godine sačinjen Prijedlog kodifikacije obligacionog prava pod nazivom „Zakon o obligacionim odnosima Bosne i Hercegovine“ - u daljem tekstu ZOO BiH.

U prijedlog zakona su inkorporisane i odredbe o odgovornosti za štete od životinja¹².

U prijedlogu se ne naglašava razlika u pogledu odgovornosti za domaće i divlje životinje, što znači da se za štete od životinja odgovara bez obzira da li šteta potiče od domaće ili divlje životinje i to po objektivnom principu.

ŽIVOTINJE – OPASNE ILI BEZOPASNE STVARI ?

Odgovor na postavljeno pitanje, kao što ćemo vidjeti, nije lako dati.

U pravnoj nauci i sudskoj praksi odavno postoje oprećna mišljenja u vezi pitanja da li se i koje životinje smatraju opasnim stvarima, a u vezi stim i različita rješenja u režimu

⁸ Vidi čl.833 i 834 Njemačkog građanskog zakonika iz 1896 godine.

⁹ Vidi čl.1320-1322 noveliranog Opšteg austrijskog građanskog zakonika iz 1914 i 1916 godine.

¹⁰ Obligacijski zakonik /OZ/Ur.l. RS, št. [83/2001](#), [32/2004](#), [28/2006](#) Odl.US: U-I-300/04-25, [29/2007](#) Odl.US : U-I-267/06-41, [40/2007](#)

¹¹ Vidi čl.66-72 Zakona o lovstvu - (Sl. gl.Republike Srpske br. 4/02; 105/05, 113/05 i 34/08)

¹² Vidi čl.225 Prijedloga ZOO BiH

prosuđivanja odgovornosti za štete od životinja.

Jer ukoliko se sve životinje smatraju opasnim stvarima, onda će se za štete od njih odgovarati po opštim pravilima o odgovornosti bez obzira na krivicu. U protivnom, odgovarat će se po pravilima o subjektivnoj odgovornosti.

U domaćoj pravnoj nauci preovladava mišljenje da se sve životinje smatraju opasnim stvarima i to zbog povećane opasnosti koje one stvaraju za okolinu.¹³

Postoje i suprotna shvatanja¹⁴ po kojima se neke životinje ne smatraju opasnim stvarima, te da stoga za štete pričinjene od njih treba primjeniti režim subjektivne odgovornosti zasnovan na principu pretpostavljene krivice.

Ovi teoretičari, zasnivajući svoje stavove na tumačenju pravnih pravila OGZ, prave razliku između divljih i domaćih životinja, tako što samo domaće životinje smatraju običnim stvarima, a divlje životinje opasnim stvarima.

U prilog stavu da se životinje smatraju običnim, a ne opasnim stvarima, se izjašnjava i Vladimir Nedeljković¹⁵, koji iznosi gledište da životinje, po prirodi i svojstvima nisu opasne, niti svojim postojanjem stvaraju opasnost po okolinu, pa se stoga za štete od životinja ne može primjeniti režim odgovornosti usvojen za opasne stvari i opasne djelatnosti, izuzev slučajeva šteta koje su nastale kada je neko životinju razdražio.

Inače, opravdanje za pooštrenu odgovornost za štete od životinja bez obzira bile one divlje ili pitome, domaći autori nalaze u opasnim svojstvima, pokretima i nepredvidivoj prirodi ovih živih bića.

Obzirom da u nauci nije sporno da se divlje životinje smatraju opasnim stvarima, to se u radovima teoretičara uglavnom razmatra pitanje da li se i domaće životinje smatraju opasnim stvarima.

U prilog teze da se i domaće životinje imaju smatrati opasnim stvarima se navodi da su ...,domaće životinje stvari u čijem je postojanju sadržana mogućnost nanošenja štete imovini i drugim dobrima subjekata prava.¹⁶

¹³ Takav stav zastupaju: Dragoljub Arandelović, O odgovornosti za naknadu štete, str.41, Beograd, 1924. Mihajlo Konstantinović, Obligaciono pravo (prema beleškama sa predavanja- sredio V. Kapor), str. 116, Beograd, 1959 g. Živomir Đorđević, Odgovornost za štetu koju pričinu domaća životinja, Anali Pravnog fakulteta u Beogradu, br.3-4 za 1960 godinu, str.375, Milivoje Andrejević, Odgovornost za štetu koju pričinu životinja, str.29, Institut za uporedno pravo, Beograd, 1969 g. Dragan Kostić, op.cit., str.105,

¹⁴ Tako Vuković Mihajlo u svojoj knjizi Obvezno pravo, I dio, str.226-228, objavljenoj 1956 g, te Stevan Jakšić u svojoj knjizi Obligaciono pravo, Opšti deo, str.323, izdanje 1957, polazeći od pravnih pravila Opšteg austrijskog građanskog zakonika izvode zaključak da se za štete od domaćih, pitomih životinja, zbog stoga što se ne smatraju opasnim stvarima, odgovara po subjektivnom principu.

¹⁵ V. Nedeljković, O naknadi štete koju pričinu životinje, Pravni život, br.3-4 za 1959 godinu, str.47.

¹⁶ Ž.Đorđević, op.cit., str.374

„Sem toga ni pitomi karakter, koji ističu predstavnici shavatanja životinja kao običnih stvari, nije neko stalno i nepromenljivo svojstvo. Naprotiv, pod uticajem spoljnih faktora, dakle nezavisno od svesti svog vlasnika, domaće životinje mogu, u trenutku ponovo da „ožive“ svoje prirodne nagone i tako prouzrokuju štetu drugim licima.“¹⁷

Pod uticajem pravnih pravila iz AGZ, sudska praksa u Jugoslaviji poslije drugog svjetskog rata, je sve do ranih šezdesetih godina, životinje smatrala običnim stvarima. Stoga se odgovornost za štete od njih prosuđivala po subjektivnom kriteriju.

Za štetu je bio odgovoran vlasnik životinje po principu pretpostavljene krivice.¹⁸

Međutim, ovaj stav sudske prakse u odnosu na pravni tretman životinja se postepeno mijenja i to uglavnom zbog čestih kritika iznesenih u pravnoj doktrini.

Prvi korak na tom planu je učinjen u jednoj odluci Vrhovnog suda Srbije iz 1961 godine.¹⁹

Nakon donošenja navedene odluke, a posebno po stupanju na snagu ZOO, sudska praksa u bivšoj SFRJ se sve više okreće shvatanju da su životinje opasne stvari²⁰, te da stoga na odgovornost od životinja treba primijeniti pravni režim ZOO o odgovornosti za opasne stvari i opasne djelatnosti.

Imajući u vidu izneseno, možemo zaključiti da je u pravnoj nauci i sudskoj praksi, gotovo do današnjih dana, ostao sporan pravni tretman tzv. domaćih odnosno pitomih životinja, tj. da li ih tretirati opasnim ili običnim stvarima.

Međutim, imajući u vidu činjenicu da i domaće životinje, u određenim, za čovjeka nepredvidivim ili pak teško predvidivim situacijama iznenada mogu promijeniti svoju ćud i izmaći kontroli pored svih preduzetih mjera sigurnosti i sve pažnje koju bi pokazao svaki razuman čovjek, te u takvim okolnostima pričiniti štetu neimovinskim i imovinskim dobrima ljudi, smatramo da je sasvim opravdano, sve životinje, bez obzira na to da li su divlje ili domaće, smatrati opasnim stvarima, a djelatnosti sa njima i u vezi njih - opasnim djelatnostima.

Naravno, ovo samo pod uslovom da konkretna životinja, u konkretnom slučaju od suda bude ocjenjena kao stvar od koje potiče povećana opasnost po okolinu, dok bi u protivnom trebalo primjenjivati princip subjektivne odgovornosti.

¹⁷ D.Kostić, op.cit, str.105

¹⁸ Vidi odluku Vrhovnog suda NR Srbije br.Gž.284/49 od 29.04.1949 godine u kojoj se izražava stav da se pčele smatraju običnim stvarima, pa za štetu od njih odgovara vlasnik po subjektivnom principu. Slična je i odluka Saveznog Vrhovnog suda br.Rev.3732 od 14.02.1959 godine u slučaju ujeda psa, kao i odluka Vrhovnog suda NR Srbije od 08.07.1956 godine u slučaju štete od konja. (D.Kostić, op.cit, str.101)

¹⁹ Vidi odluku Vrhovnog suda NR Srbije br.Gž.1148/58 od 16 juna 1961 godine

²⁰ Vidi odluke Vrhovnog suda Srbije, Rev.2984/91 od 03.12.1991 godine, Bilten sudske prakse Okružnog suda u Beogradu br.37-38, str.80, za 1992 godinu i Rev.2978/95 od 12.07.1995, Bilten Vrhovnog suda Srbije, 1990, br.2, strana br.41.

Tek u takvoj situaciji će ostvariti puna preventivna funkcija pravila o objektivnoj odgovornosti i obezbjediti veća pravna sigurnost subjekata odgovornosti za štete od životinja.

KARAKTERISTIČNE PRETPOSTAVKE OBJEKTIVNE ODGOVORNOSTI ZA ŠTETE OD ŽIVOTINJA

Na osnovu dosadašnjih izlaganja o odgovornosti za štete od životinja došli smo do zaključka da sve životinje predstavljaju opasne stvari, te da se djelatnosti sa životinjama i u vezi sa njima imaju smatrati djelatnostima sa povećanom opasnošću po okolinu.

To ujedno znači da odgovornost za štete od životinja treba prosuđivati po pravilima koja važe za odgovornost bez obzira na krivicu, odnosno objektivnu odgovornost.

Karakteristične pretpostavke objektivne odgovornosti za štetu od životinja predstavljaju određene pravno-relevantne činjenice posebnog i opšteg karaktera.

Posebne pretpostavke odgovornosti za štetu od životinja u Republici Srpskoj su propisane važećim Zakonom o lovstvu²¹ i odnose se na vrstu životinja odnosno divljači, mjesto štete i objekte štete, kao i na aktivne i pasivne radnje subjekata odgovornosti.

Naime, navedenim zakonom se reguliše odgovornost samo za divlje životinje odnosno tzv. divljač.

Divljač predstavlja prirodno bogatstvo i dobro od opšteg interesa, a čine ju divlji sisari i ptice. Zakon razlikuje zaštićenu i nezaštićenu divljač.

Kao što smo i ranije napomenuli u opštim razmatranjima odgovornosti za životinje, za štete od zaštićene divljači se odgovara²², dok se za štetu od nezaštićene divljači ne odgovara. Kao mjesto štete se smatraju zemljišta i vode na kome se nalazi lovište kao i površine van lovišta na kojima se divljač nalazi.²³

Za štetu koju pričinu lovostajem zaštićena divljač odgovara organizacija u čijem lovištu je šteta učinjena, ukoliko je oštećeni preduzeo propisane mjere zaštite²⁴ kao što su: efikasne ograde, električni pastir, plašila, zaštita mladih sadnica omotavanjem ili premazivanjem, ispašom stoke sa čobanom na površinama dozvoljenim za pašu, postavljanjem plašilica na kosačice i kombajne itd.²⁵

Dakle, odgovornost za štetu organizacije u čijem lovištu je šteta učinjena je uslovljena postupanjem oštećenog u skladu sa zakonom propisanim pravilima koja se odnose na preduzimanje mjera za sprečavanje šteta, što znači da će ona odgovarati za štetu samo ako se u postupku utvrdi da je šteta nastupila i pored nesumnjivo utvrđene činjenice da je oštećeni preduzeo zakonom propisane mjere za sprečavanje štete.

²¹ Sl. gl. Republike Srpske br. 4/02; 105/05, 113/05 i 34/08

²² Vidi čl. 68 Zakona o lovstvu

²³ Vidi čl. 66 Zakona o lovstvu

²⁴ Vidi čl. 68 st. 1 Zakona o lovstvu

²⁵ Vidi čl. 66 st. 66 st. 1 i 2 Zakona o lovstvu

Dakle, organizacija u čijem je lovištu šteta učinjena od divljači se može osloboditi odgovornosti, ako dokaže da oštećeni (vlasnik zemljišta, odnosno korisnik zemljišta na kome je ustanovljeno lovište, vlasnik stoke), u konkretnom slučaju, nije preduzeo zakonom propisane mjere za sprečavanje šteta od divljači.

Štetu koju pričinu divljač za koju je propisana stalna ili privremena zabrana lova, nadoknađuje onaj ko je zabranu propisao.

Štetu koju učini medvjed na utvrđenim uzgojnim područjima nadoknađuje Republika Srpska iz budžeta i to u visini od 45%, opština – u visini od 25%, a korisnik lovišta – u visini od 30% od ukupnog iznosa naknade utvrđenog procjenom.²⁶

Odgovornost neće postojati, ako je medvjed štetu učinio na stoci koja nije bila pod nadzorom čobana i u području gdje je paša zabranjena.²⁷

Za štetu pričinjenu vlasnicima, odnosno korisnicima zemljišta, vode i šume prilikom lova lovaca i njihovih pomagača, odgovoran je korisnik lovišta²⁸ po objektivnom principu i ima pravo regresu prema štetnicima.

Opšte pretpostavke odgovornosti za štetu od životinja su:

- djelovanje životinje kao opasne stvari,
- uzročna veza između dejstva životinje kao opasne stvari i štete kao posljedice toga dejstva,
- šteta koja se manifestuje u vidu umanjenja nečije imovine odnosno sprečavanja njenog povećanja, te kao oštećenje neimovinskih dobara čovjeka u vidu nanošenja fizičkog i duševnog bola ili straha,
- subjekti odgovornosti.

Djelovanje životinje

Pod djelovanjem životinje u smislu potencijala koji dovodi do štete, podrazumjevamo njeno aktivno i pasivno ponašanje, dakle kako pokret, tako i mirovanje životinje, jer oba navedena stanja mogu dovesti do štete.

Problem odgovornosti za štetu koju pričinu životinja se relativno jednostavno rješava kada u nastanku štete učestvuje samo životinja.

Međutim, situacija se suštinski mijenja, kada u nastanku štete utiču i neke druge stvari ili pak ljudi. Tipičan primjer je kada šteta nastane od zaprežnih kola u koja je uprengnuta životinja.

Postavlja se pitanje da li je šteta nastala od životinje ili od stvari odnosno tačnije za-

²⁶ Vidi čl.68 st.3 Zakona o lovstvu

²⁷ Vidi čl.68 st.4 Zakona o lovstvu

²⁸ Vidi čl.71 Zakona o lovstvu

prežnih kola u koja je životinja upregnuta?

U pravnoj nauci²⁹ postoje mišljenja da treba pretpostaviti da je šteta nastala od životinje u svim onim slučajevima u kojima je životinja učestvovala u nastanku štete.

Po ovom shvatanju bi za štetu od zaprežnih kola odgovarao vlasnik životinje.

Mišljenja smo da se ovdje odgovornost nebi trebala prosuđivati na osnovu ovakve generalne pretpostavke, već da bi odgovor na pitanje trebalo potražiti primjenom pravila o uzročnosti zasnovanim na opšteprihvaćenoj teoriji adekvatne uzročnosti.

Stoga smatramo da su u pravu francuski teoretičari³⁰ koji u ovakvim slučajevima zagovaraju istraživanje uzročnosti odnosno adekvatnog uzroka koji je doveo do konkretne štete kao posljedice.

Ako su u trenutku nastanka štete učestvovali životinja i neko lice pretpostavlja se da je šteta nastala o životinje i da je posljedica ponašanja životinje, a na odgovornost se poziva vlasnik životinje ili njen imalac. Odgovornost je objektivna.

Uzročna veza, oslobođenje od odgovornosti i odgovorna lica

Uzročna veza između djelovanja životinje i same štete uvijek mora postojati.

Ako se na odgovornost za štetu od životinja primjene pravila o odgovornosti za opasne stvari i opasne djelatnosti, onda je jasno da se za štete od životinja odgovara po objektivnom principu, a da se u pogledu uzročne veze primjenjuje pravilo o pretpostavljenoj uzročnosti³¹ relativnog karaktera.

Dakle, u konkretnom slučaju štete od životinje se pretpostavlja da šteta potiče od životinje, uz mogućnost odgovornog lica, imaoa životinje, da dokazuje suprotno, odnosno obori navedenu pretpostavku dokazivanjem da je uzrok štete nepredvidiv, neizbježan i neotklonjiv događaj koji je van sfere djelovanja životinje, odnosno da je uzročnost prekinuta isključivom radnjom oštećenog ili trećeg lica, koju odgovorno lice nije moglo predvidjeti i čije posljedice nije moglo izbjeći ili otkloniti.

Odgovorno lice za štetu od životinje se, prema tome, može osloboditi odgovornosti samo pod uslovima za oslobođenje od odgovornosti za štete od opasnih stvari odnosno djelatnosti.³²

Primjenom opštih pravila o odgovornosti za opasne stvari³³ odnosno djelatnosti do-

²⁹ M. Andrejević, op.cit. , Institut za uporedno pravo, Beograd, 1969 g., str.97-98,

³⁰ Vidi L.Josserand, Les transports en service intérieur et en service international, 2 ed, str.902, note 2, 1926 i Rodiere, La responsabilité civile, str.194, Paris 1952 g.

³¹ Vidi čl.173 ZOO

³² Vidi čl.177 st.1-3 ZOO

³³ Vidi čl.154 st.2 i čl.173-176 ZOO

lazimo do zaključka da u slučaju štete od životinja odgovara imalac životinje, bilo kao njen vlasnik, korisnik, ovlaštenu ili neovlaštenu držalac, odnosno lice koje sa životinjama vrši djelatnost koja stvara povećanu opasnost za okolinu.

Dakle, za štete od životinja se odgovara po objektivnom principu kao za štete od opasnih stvari ili djelatnosti, jer držanje životinja i vršenje djelatnosti sa njima stvara rizik nastupanja štete po okolinu.

Ova opasnost nije apstraktna, već realna, konkretna i objektivna.

Ona često ne zavisi volje čovjeka koji drži, odnosno koristi životinju za svoju djelatnost.

ZAKLJUČAK

I pored činjenice što su životinje u savremenom društvu u kojem živimo izgubile značaj koje su imale u prethodnim periodima ljudske istorije, interesovanje pravne nauke, legislative i sudske prakse za pravilno shvatanje, regulisanje i prosuđivanje odgovornosti za štete koje potiču od životinja nije popustilo do današnjih dana.

Šta više, pravna nauka i zakonodavstva gotovo svih razvijenih evropskih zemalja, svakodnevno daju nesebičan doprinos da se ovaj slučaj odgovornosti, u interesu potencijalnih oštećenih lica, uredi na potpuniji i sveobuhvatniji način.

Pri tome je prisutna sve izraženija intencija pravne nauke, a djelimično i legislative, da se odgovornost za životinje uredi na jedinstven način i bez razlikovanja slučajeva šteta od domaćih ili divljih životinja, radnih i luksuznih životinja i sl.

Životinje se u mnogim savremenim zakonodavstvima smatraju opasnim stvarima za koje se odgovara po objektivnom principu.

Za takvo rješenje u odštetnom pravu i zakonodavstvu Bosne i Hercegovine, se i mi zalažemo.

CONCLUSION

Despite the fact that the animals in modern society lost their importance which had in previous periods of human history, interest in legal doctrines, legislative and judicial practices for proper understanding, regulate and judging responsibility for damages from animals, wasn't stopped to the present day.

What more, the doctrine and legislation in developed European countries, in the interest of potential damaged persons, almost daily gives a selfless contribution to develop the rules of civil responsibility for damages by animals.

It is present intentions in legal doctrines and legislative, that the civil responsibility for the animals, in future, manage in a unique way, without distinguishing cases of responsibility for damages by domestic or wild animals, business or luxury animals.

Modern legislative systems consider animals as a dangerous things for which, according to no fault principles, the owner is held responsible.

For such a solution in damage law and legislation of Bosnia and Herzegovina, we plead, as well.

LITERATURA:

1. Andrejević, Milivoje. *Odgovornost za štetu koju pričinu životinja*, Beograd: Institut za uporedno pravo, 1969.
2. Arandelović, Dragoljub. *O odgovornosti za naknadu štete*, Beograd: 1924.
3. Đorđević, Živomir. *Odgovornost za štetu koju pričinu domaća životinja*, Beograd: Anali Pravnog fakulteta u br. 3-4, 1960.
4. Jakšić, Stevan. *Obligaciono pravo, Opšti deo*, Sarajevo: 1957.
5. Jossierand, Luis. *Les transports en service intérieur et en service international*, 2 ed, note 2, 1926.
6. Konstantinović, Mihajlo. *Obligaciono pravo* (prema beleškama sa predavanja - sredo V. Kapor), Beograd: 1959.
7. Kostić, Dušan. *Pojam opasne stvari*, Beograd: Institut za uporedno pravo, 1975.
8. Mazeaud, H. et al. *Traité théorique et pratique de la responsabilité civile*, Tom II, str. 58, 1958.
9. Mihailović, Nikola. *Odgovornost za štetu koju učini životinja*, Aktuelni problemi naknade štete i osiguranja, Beograd: Intermex, 2004.
10. Nedeljković, V. *O naknadi štete koju pričinu životinje*, Pravni život, br. 3-4, 1959.
11. Radovanović, Milutin. *Zoologija sa osnovama evolucionističke teorije*, Beograd: 1955.
12. Rodiere, R. *La responsabilité civile*, Paris: 1952.
13. Vuković, Mihajlo. *Obvezno pravo*, I dio, Zagreb: 1956.

Slobodan Stanišić, PhD

A lawyer from Banja Luka and Law College, Pan-European University APEIRON, Banjaluka

Legal Nature of Civil Liability for Damage Caused by Animals

Summary: Using the historic and legal-comparison method, the author tries to give an answer on the following questions: whether and under what conditions the animals can be regarded as dangerous things, and whether the rules on strict liability for damage from the dangerous things and dangerous activities can be applied to cases of damages from animals and activities in connection with them.

Key words: animals, dangerous things, liability, damage